

Què s'ha dit?

1

Desembre del 2000

a les jornades

El treball en l'era de la informació

Director: Manuel Castells
Centre de Cultura Contemporània
Barcelona, 29 i 30 de maig del 2000

Flor de Maig

Diputació
de Barcelona

QUÈ S'HA DIT, 1

EL TREBALL EN L'ERA DE LA INFORMACIÓ

DIRECTOR: MANUEL CASTELLS
Centre de Cultura Contemporània
Barcelona, 29 i 30 de maig del 2000

Què s'ha dit? té com a objectiu difondre els continguts d'actes (jornades, seminaris, simposis, taules rodones, etc.) d'interès per al món local. El contingut d'aquest dossier ha estat elaborat pel Centre per a la Innovació Local. El resum de les ponències és una síntesi de les notes realitzades per les persones que han assistit a les sessions i dels textos que van lliurar els organitzadors com a documentació.

Si esteu interessats a demanar els documents, poseu-vos en contacte amb el CIL.

© Diputació de Barcelona
Desembre del 2000

Disseny de la coberta: Estudi Accent
Producció: Institut d'Edicions
de la Diputació de Barcelona
Impressió: Cevagraf
Dipòsit legal: B-52860-2000

Edició no venal

S'HA DIT...

Les noves tecnologies no creen atur,
generen llocs de treball nous i n'eliminen d'altres.

La feina no defineix el treballador,
sinó els coneixements que adquireix estudiant i/o treballant al llarg de la seva vida.

Tendència a la reducció del cicle de vida laboral.

Establiment de noves formes de relació laboral:
la flexibilitat positiva i la precarietat.

Necessitat de redefinir l'estat del benestar.

Incorporació de la dona al món laboral, en la direcció marcada
per la transformació del treball.

L'educació és un dels pilars fonamentals de la nova societat.

El sistema educatiu ha d'ensenyar a aprendre, no ha de formar treballadors.

Espanya: problema de formació més que d'atur.

SUMARI

Programa del simposi	7
SÍNTESI DE CONTINGUTS	9
Tecnologies de la informació, treball i ocupació en la societat xarxa <i>Manuel Castells</i>	11
Una visió empírica de la transformació de l'ocupació en les economies avançades: el desenvolupament del treball flexible i les seves implicacions <i>Martin Carnoy</i>	15
Noves tecnologies, dona i treball a Espanya <i>Cecilia Castaño</i>	17
Ocupació, treball i educació a l'àrea de Barcelona <i>Maravillas Rojo i Marina Subirats</i>	21
L'evolució del treball en la perspectiva dels actors socials <i>Jesús Banegas i José Luis Morlanes</i>	23
La transformació del temps de treball i dels temps socials en el cicle de vida de les societats europees <i>Anne-Marie Guillemard</i>	25
Treball i canvi social: el treball ha perdut la seva centralitat en la societat del segle XXI? <i>Alain Touraine</i>	27
CURRÍCULA DELS PONENTS	29

PROGRAMA DEL SIMPOSI

29 de maig

10.00 h Inauguració del simposi

10.30 h Conferència inaugural:
«Tecnologies de la informació, treball i ocupació en la societat xarxa»
Ponent: Manuel Castells

12.00 h Pausa

12.30 h Conferència:
«Una visió empírica de la transformació de l'ocupació en les economies avançades: el desenvolupament del treball flexible i les seves implicacions»
Ponent: Martin Carnoy

Conferència:

«Transformació de l'ocupació i dels mercats de treball als anys noranta a l'Amèrica Llatina»

Ponent: Gerald Rodgers

16.00 h Conferència:
«Noves tecnologies, dona i treball a Espanya»

Ponent: Cecilia Castaño

18.00 h Sessió especial:
«L'evolució del treball en la perspectiva dels actors socials»

Diàleg entre dirigents sindicals i empresarials

Intervencions: José Luis Morlanes i Jesús Banegas

Moderador: Manuel Castells

30 de maig

10.00 h Conferència:
«Anàlisi comparada de treball, ocupació i jubilació: la transformació del temps de treball en el cicle de la vida a les societats europees»

Ponent: Anne Marie Guillemard

Conferència:

«Treball i canvi social: el treball ha perdut la seva centralitat en la societat del segle XXI?»

Ponent: Alain Touraine

12.00 h Pausa

12.30 h Resum del simposi
Ponent: Manuel Castells
Clausura: Joan Clos

SÍNTESI DE CONTINGUTS

La tecnologia no és la causa de la nova societat,
però si no hagués existit no hauria sorgit aquesta nova societat.

Les noves tecnologies no creen atur, transformen el treball.

Nou tipus de feina basada en una autonomia més gran.

Necessitat de redefinir l'estat del benestar.

Transformació de la relació laboral.

Educació, pilar fonamental.

L'era de la informació és la nova societat que sorgeix en tot el món i que s'articula a l'entorn de la revolució tecnològica de la informació. La tecnologia no és l'única causa, sinó que hi ha tot un conjunt de causes (econòmiques, culturals...), però si no hagués existit no hauria sorgit aquesta nova societat. Per exemple, la globalització no es donaria sense el desenvolupament tecnològic, però la tecnologia no és la reestructuració del capitalisme. La transformació tecnològica es produeix conjuntament amb una revolució organitzativa i socioeconòmica.

La xarxa s'està convertint en el nostre medi tecnològic. Internet és com la fàbrica en la revolució industrial. Som al final de l'era de l'ordinador i al principi de l'era de la xarxa. La transformació de la tecnologia en xarxa canvia l'empresa. Es converteix en empresa en xarxa, tant per a la seva

organització interna com en les seves relacions amb clients i proveïdors. Les grans empreses s'han descentralitzat i les petites i mitjanes s'uneixen per treballar per a les grans empreses. Les grans empreses o els seus segments s'articulen entre elles per a projectes específics.

En aquesta era, la persona és una força
de producció directa.

Penso, aleshores existeixo

Les noves tecnologies actuen en tots els sectors econòmics. Al treball és on es perceben millor els canvis socials, culturals i econòmics. Hi ha una transformació del treball. Les noves formes de treball són el processament d'informació. La producció,

la fan les màquines, i les màquines han de ser processades. En aquesta era, el que canvia en el treball és que la persona és una força de producció directa. Penso, aleshores produeixo.

Les noves tecnologies no ocasionen atur. A vegades generen feina; altres, atur. Tampoc creen treballs pitjors. L'atur està lligat a la capacitació i qualificació requerides per les noves tecnologies.

No es tendeix al teletreball,
sinó al treball mòbil

Característiques del nou sistema de treball: es basa en una autonomia personal més gran. Cada cop més les persones han de prendre decisions. Hi ha una deslocalització del treball. No es tendeix al teletreball sinó al treball mòbil o a la mobilitat constant de les persones. Hi ha un augment del temps de treball.

El treball pot ser de dos tipus no excloents:

– Treball autoprogramable: cada un decideix com combinar els instruments per a les tasques que ha de fer. Les tasques es van combinant en el temps. És la multiactivitat.

– Treball genèric: gest repetitiu i definit per algú que el controla. Ho poden fer els treballadors no qualificats i les màquines. Per als treballadors del primer tipus de treball, la remuneració va augmentant, mentre que per als del segon tipus va disminuint cada vegada més. Això provoca una gran desigualtat social. Es necessita un reforçament de l'estat del benestar per fer

front a les creixents desigualtats.

També es dona una transformació del treball quant a les diferents formes de relació laboral. El treball tradicional, és a dir, a temps complet i amb contracte indefinit, està en declivi en tots els països. Està sent substituït per moltes varietats. Aquest fet va molt lligat a l'entrada de la dona en el món laboral. No oblidem que el gran canvi en el mercat de treball dels últims anys és l'entrada de la dona al món del treball retribuït.

La nova forma que adopta el treball depèn de cada país. A Itàlia predomina el treball autònom i, a Holanda, el treball flexible. Espanya és del països amb un nivell de contractes flexibles més gran. La flexibilitat no necessàriament ha de ser precarietat. Això dependrà de com es cobreixi la flexibilitat.

Conseqüències de la flexibilitat: per als treballadors comporta inseguretat, però també permet una millor adaptació personal. Per a l'empresa, es produeix una pèrdua de l'experiència i dels coneixements dels treballadors.

Espanya és dels països amb un nivell
de contractes flexibles més gran

Existeix una transformació de les remuneracions. Els incentius tornen a ser molt importants, com es veu, per exemple, en la difusió de les sobre accions (*stock-options*).

La reducció del temps de treball pot ser una forma de remuneració, però no s'està

veient el seu efecte com a fórmula per a la creació de treball. És important com a conquesta social.

Els sindicats no desapareixen. Es necessiten actors socials per tirar endavant els canvis. Però han de canviar i deixar de representar només els sindicats, han de

defensar el bé social. També han de canviar les formes organitzatives.

Importància de l'educació. Ha de ser una formació deslligada de l'empresa, una formació flexible i generalista, que permeti a la persona aprendre constantment.

UNA VISIÓ EMPÍRICA DE LA TRANSFORMACIÓ DE L'OCUPACIÓ
EN LES ECONOMIES AVANÇADES: EL DESENVOLUPAMENT DEL TREBALL FLEXIBLE
I LES SEVES IMPLICACIONS

Martin Carnoy

Creixement de llocs de treball, diferents dels de l'època industrial.

Profunds canvis en el sistema de treball.

Més ocupació, sobretot femenina.

La nostra mà d'obra s'està transformant mitjançant una reorganització del treball impulsada per la difusió de les noves tecnologies d'informació i comunicació. Aquesta transformació ha estat malentesa i mistificada per aquells escriptors que afirmen que la nova tecnologia de la informació comporta una mancança massiva i creixent de llocs de treball, en concret, de feines altament qualificades. El seu convenciment que la nova tecnologia restringeix el nombre de llocs de treball, per bé que és un aspecte a tenir en compte, no es veu recolzat sobre els fets.

S'individualitzen les tasques
i es diferencien els treballadors
en relació als seus caps

La nova tecnologia desplaça els treballadors; però al mateix temps crea nous llocs de treball, amb la qual cosa augmenta la productivitat dels treballs existents i possibilita l'aparició de nous productes i processos. Mentre les economies i els governs postindustrials s'adapten a les

noves realitats, el creixement de llocs de treball, i no precisament el seu desplaçament, segueix sent un aspecte predominant. En el futur hi haurà una gran quantitat de llocs de treball i, en la majoria dels casos, seran feines altament retribuïdes.

Es facilita la subcontractació,
la feina a temps parcial
i el lloguer de mà d'obra temporal

La mancança de llocs de treball provocada per la tecnologia pot ser que sigui una falsa alarma, però sí que és cert que s'estan produint canvis profunds en el món del treball. És probable que en el futur una feina no signifiqui el mateix que ara. Una competència més intensa a escala mundial fa que les companyies siguin molt més conscients dels costos i de la productivitat. La solució adoptada pels empresaris és la de reorganitzar el treball mitjançant una gestió descentralitzada, una diferenciació de treball i productes personalitzats, de manera que s'individualitzen les tasques de tre-

ball i es tendeix a una diferenciació dels treballadors amb relació als seus supervisors i caps.

Això ha facilitat la subcontractació, la feina a temps parcial i el lloguer de mà d'obra temporal, atès que es pot limitar una gran quantitat de feina a tasques específiques, fins i tot mentre altres feines «bàsiques» es duen a terme en equip i s'organitzen mitjançant el sistema de tasques múltiples (*multitasking*). De manera gradual, els treballadors es van definint socialment cada cop menys pel lloc de treball concret de llarga durada que conserven, i més pels coneixements que han adquirit estudiant o treballant. Aquest ventall de coneixements els permet moure's entre empreses i, fins i tot, entre tipus de feina, a mesura que aquestes es van redefinint.

Gràcies a una producció més flexible, la transformació permet a les companyies competir en el nou entorn econòmic. Els permet respondre al ràpid canvi dels productes a escala global, al màrqueting personalitzat i als lliuraments *just-in-time*. Malgrat tot, la flexibilitat també disgrega els treballadors de les institucions socials que han sustentat l'expansió econòmica anterior. Llevat que sorgeixin noves institucions integradores que donin suport a

noves organitzacions laborals, i ho facin amb rapidesa, poden perillar el desenvolupament i la cohesió socials necessaris per a un creixement econòmic a llarg termini.

El problema real no és l'atur,
sinó com cobrir els llocs de treball
més i menys qualificats

Un altre canvi que hi ha hagut en els últims anys en la majoria de països és que ha augmentat molt el percentatge de persones ocupades i ha estat sobretot per la incorporació de la dona al mercat laboral. Les dones entren fonamentalment en el sector dels serveis. També s'ha de tenir en compte, en els canvis en el mercat laboral, el descens demogràfic que s'està produint. D'aquí a deu anys l'atur serà cosa del passat. Avui en dia ja comença a haver-hi necessitat d'importar treballadors. Per tant, el problema real no és l'atur, sinó com cobrir els llocs de treball més qualificats i els menys qualificats. Als Estats Units, en les dues últimes dècades, s'han creat molts d'aquests llocs de treball i pocs dels de caràcter intermedi.

El sistema industrial era un món masculí.

Cada cop més serveis, més formació i més flexibilitat.

Les dones d'adapten millor als nous requeriments.

Les dones continuen fent tasques subordinades
i continuen participant molt poc en les decisions.

La economía de la información y las transformaciones económicas, sociales y del empleo que la acompañan pueden favorecer las posibilidades de empleo de las mujeres. Todas las revoluciones tecnológicas destruyen puestos de trabajo en los sectores más maduros y tradicionales, sectores en declive, y por el contrario generan empleo en los sectores nuevos y más avanzados. Por tanto, una de las principales consecuencias de las tecnologías de la información sobre el mercado de trabajo es que los empleos que se crean son distintos de los que se destruyen. Lo que nos preguntamos es si esos cambios favorecen o perjudican a las mujeres. Si los empleos destruidos y los creados son masculinos o femeninos.

Esta cuestión es importante porque hasta ahora los puestos de trabajo no se distribuyen de forma similar entre hombres y mujeres. Esto se puede comprobar cuando se observa la composición por género del empleo por ramas industriales y de servicios o por ocupaciones calificadas y descalificadas. El sistema industrial predominante a lo

largo del siglo xx, y especialmente el sistema de organización fordista, constituía un mundo masculino en el que las mujeres no tenían un lugar propio, relegadas a tareas productivas poco calificadas, marginales, minuciosas y tediosas, mal remuneradas.

Les feines que es creen són diferents
de les que es destrueixen

La sociedad de la información supone la modificación de buena parte de los parámetros que hasta ahora definían la organización de la actividad laboral en las empresas y en el mercado de trabajo. Además, de su difusión e implantación se derivan una serie de exigencias e implicaciones que se reflejan en los procesos de cambio estructural en curso. La distribución sectorial del empleo sesga su orientación hacia los servicios y, con carácter general, hacia las actividades que presentan una mayor intensidad tecnológica o, cuando menos, una relación más

estrecha con las nuevas tecnologías de la información. La demanda de trabajo incrementa sus requerimientos de calificación y de formación. La forma en que se organizan los procesos de trabajo exige progresivamente una mayor flexibilidad.

**El sistema flexible abre
más posibilidades al trabajo femenino**

El sistema flexible abre más posibilidades al empleo femenino. Parece que las mujeres se adaptan mejor que los hombres a los nuevos requerimientos de empleo (formación, flexibilidad, capacidad para asumir la incertidumbre) y a las nuevas actividades productivas y nuevos puestos de trabajo. Las transformaciones económicas y sociales derivadas de la difusión de las tecnologías de la información están coincidiendo en España con la incorporación masiva de las mujeres al empleo remunerado, hecho que también estimula cambios económicos y sociales de importancia. En este contexto, las mujeres españolas han realizado un gran esfuerzo para adaptar sus características personales a los nuevos requerimientos del sistema productivo, basado sobre todo en una clara mejora de sus niveles de formación. El tipo y duración de su educación las ha preparado adecuadamente para dirigirse hacia aquellas ramas y actividades de mayor dinamismo en el empleo y también ha favorecido su polivalencia.

Al mismo tiempo, se están superando con rapidez los principales condicionantes que fundamentaban la desigualdad laboral por sexo (dedicación preferente a las tareas domésticas, abandono de la actividad laboral al contraer matrimonio o tener hijos,

bajo nivel de formación). Las tasas de participación laboral femenina aumentan, se hacen más estables e independientes del matrimonio y de la crianza de los hijos, convergiendo con las pautas y niveles masculinos. Las mujeres jóvenes invierten en la adquisición de educación más que sus compañeros varones. El colectivo femenino se especializa en la realización de las tareas laborales que están emergiendo con mayor fuerza y en aquellos sectores de actividad que lideran los procesos de creación de empleo. Las nuevas formas contractuales y de definición del tiempo de trabajo, fuentes principales de flexibilidad laboral, encuentran en la ocupación femenina a sus integrantes más numerosos.

**Se superen los principales condicionantes
que fundamentaban
la desigualdad laboral por sexos**

En definitiva, las mujeres están transformado su comportamiento laboral intensamente en la dirección marcada por la propia transformación del mercado de trabajo. Cada vez son menos los argumentos teóricos que quedan en pie para justificar la persistencia de diferencias laborales basadas en el sexo.

Frente a este diagnóstico, los análisis realizados permiten afirmar que, aunque la posición laboral femenina en España está cambiando hacia situaciones de mayor igualdad, los resultados no se están produciendo con el ritmo y la intensidad deseable. Todavía existen numerosas actividades económicas donde la presencia de mujeres es minoritaria, ya que persiste una clara

división sexual de las ramas productivas en masculinas y femeninas.

A Espanya, la situació laboral
de la dona està millorant, però no
al ritme ni a la intensitat desitjables

Desde el punto de vista de la estructura de ocupaciones, la situación es todavía más preocupante. En aquellos sectores donde la mujer irrumpe con fuerza, desarrolla con frecuencia tareas de rango subordinado y participa muy poco en las decisiones de alto nivel. Buena prueba de ello es el caso

de las tareas de dirección, en las que la presencia de mujeres no sólo se estanca, sino que incluso se reduce y, lo que es más grave, la mayor parte de las directivas son sólo jefas de sí mismas (autónomas sin asalariados a su cargo). Además, la discriminación entre uno y otro sexo por ocupaciones y puestos de trabajo ha aumentado considerablemente. Así, la sociedad de la información ha posibilitado que las nuevas decisiones de participación laboral de las mujeres se traduzcan en una mayor presencia en la estructura sectorial, pero su acceso a puestos y ocupaciones concretos, redundando en profundizar el tradicional sesgo existente entre puestos masculinos y femeninos.

OCUPACIÓ, TREBALL I EDUCACIÓ A L'ÀREA DE BARCELONA

Maravillas Rojo i Marina Subirats

D'una ciutat industrial a una de serveis avançats.

L'educació no acaba de ser adequada per al mercat de treball.

El sistema educatiu ha d'ensenyar a aprendre, no a formar treballadors.

Maravillas Rojo considera que interrelació entre la transformació de la ciutat i la transformació econòmica. A Barcelona hi ha una integració de la tecnologia, la convivència i la qualitat de vida.

Estem en una transició d'una ciutat industrial a una de serveis avançats. El 78% dels assalariats ho són en el sector dels serveis, mentre que a la indústria és del 16%. Les activitats econòmiques de major creixement són les relacionades amb les comunicacions i els coneixements.

**El 78% dels assalariats
ho són del sector dels serveis**

El món del treball de la ciutat és diversificat, de gran dimensió i vitalitat. La taxa d'ocupació és del 58,6%. La taxa d'atur registrat és del 6,6%. Existeix una taxa d'ocupació femenina que és 22 punts inferior a la masculina. El 56% dels aturats són més grans de 40 anys. El 27% de l'atur és de molt llarga durada. El 70% dels joves assalariats tenen

contracte temporal. El 60% dels aturats presenten baixos nivells formatius.

S'està generant més ocupació, però d'un altre tipus, que requereix capacitació per a la innovació.

Per la seva banda, Marina Subirats explica que a Barcelona hi ha hagut una gran transformació en els nivells educatius, però l'educació no acaba de ser adequada per al mercat de treball.

**Els títols universitaris
continuen sent un valor de canvi
i no el que necessiten les empreses**

En el sistema educatiu del nostre país només es valoraven els títols per aconseguir bons treballs, i per això ha costat tant introduir la formació professional. A més, la formació professional es va dissenyar com una via per als perdedors de l'educació o com una via baixa per a la inserció laboral.

Hi havia molta pressió sobre els títols universitaris, que continuen sent un valor de canvi i no el que necessiten les empreses. Per exemple, no hi ha hagut una aposta pels títols tècnics.

La LOGSE va intentar trencar amb aquestes característiques i fer de la formació professional una forma real de trajectòria

professional. El sistema educatiu no s'ha de centrar en la transmissió d'informació, sinó que ha de buscar la formació de la persona per adquirir la informació.

Existeixen altres dispositius educatius a més de l'escola, com la família. S'han de reinventar altres peces perquè l'escola no ho pot fer tot, i s'ha de veure com funcionen.

L'EVOLUCIÓ DEL TREBALL EN LA PERSPECTIVA DELS ACTORS SOCIALS

Jesús Banegas i José Luis Morlanes

Espanya no té un problema d'atur, sinó de formació.

Hi ha una flexibilitat positiva i una de negativa que és la precarietat.

Jesús Banegas opina que Espanya té un problema de persones no formades per als nous llocs de treball. Estem davant de noves formes de treball, com el teletreball, el treball a temps parcial. També les estructures jeràrquiques estan en procés de canvi i les relacions en els llocs de treball no són les mateixes.

La responsabilitat de crear nou treball està en mans dels empresaris i de l'autoocupació. L'Estat és l'encarregat de posar les condicions, de fer que això sigui possible. S'ha de criticar els empresaris d'aquest país perquè no fan formació dels treballadors. Si canvia el treball, tant el tipus o la forma de treball com els coneixements i les habilitats requerides, ha d'haver-hi una formació dels treballadors per poder fer l'ajust necessari.

Segons José Luis Morlanes, no és cert que el mercat farà els ajustos necessaris a la mundialització. Això ho dirien les persones amb una ideologia conservadora. La premissa que defensem els progressistes és que cal actuar per aconseguir que el futur sigui beneficiós per a tothom. El gran debat actual és sobre quins valors es pro-

dueix la transició a la societat de la informació.

Des de la perspectiva sindical s'ha de concertar una solució dels problemes que generen els canvis, no oposar-s'hi. Es pot anar cap a una flexibilitat positiva que passa per l'estabilitat en l'ocupació o en la participació en la gestió de l'empresa. En canvi, hi ha una flexibilitat negativa que és la precarietat.

**El repartiment del treball
pot ser la solució de l'atur
i de la baixa taxa d'activitat**

Espanya té un problema d'atur i d'activitat, ja que treballen menys persones que a altres països. S'ha de treballar menys perquè treballi tothom. Si no hi ha repartiment del treball s'accentuarà la dualització social. El repartiment del treball pot ser la solució de l'atur i de la baixa taxa d'activitat.

LA TRANSFORMACIÓ DEL TEMPS DE TREBALL I DELS TEMPS SOCIALS EN EL CICLE DE VIDA DE LES SOCIETATS EUROPEES

Anne-Marie Guillemard

Tendència a la reducció del cicle de vida laboral.

Temps de treball i de no-treball es fragmenten i compenetren
al llarg d'un cicle de vida.

S'està produint una veritable revolució dels temps socials. En primer lloc, consisteix en una reducció global del temps de treball. Els joves s'incorporen més tard al mercat de treball i els assalariats de més edat posen fi a la seva trajectòria professional més aviat.

En segon lloc, assistim a una reorganització profunda de la distribució dels temps socials en el cicle de vida, la qual ja no obeeix a una estricta divisió ternària: educació-treball-jubilació –segons el model que predominava en la societat industrial–, sinó que ara el temps de treball i de no-treball va variant i es va combinant al llarg d'un cicle de vida.

El temps d'aprenentatge
i de formació s'allarguen

I també assistim a una extrema diversificació dels règims de temporalitat en el recorregut de les edats, en relació amb el replantejament del model fordista i la multiplicació de les feines atípiques. El model d'un temps de treball homogeni perd la

seva força en benefici d'una fragmentació dels temps socials al llarg del cicle de vida.

La relació laboral és més inestable

En conseqüència, s'arriba a un cicle de vida que ja no es mesura mitjançant normes fixes. Els recorreguts biogràfics es tornen cada cop més diversificats i incerts. A partir de les dades europees, es tindran en compte diversos indicadors d'aquesta discordança:

– Els temps d'aprenentatge i de formació s'allarguen i ja no es limiten als grups més joves.

– La integració en el mercat de treball és menys definitiva i la relació laboral és més inestable.

– En arribar al final de la vida professional, es generalitza el fet de deixar l'activitat d'una manera anticipada, i les formes de deixar la feina es diversifiquen.

TREBALL I CANVI SOCIAL: EL TREBALL HA PERDUT LA SEVA CENTRALITAT EN LA SOCIETAT DEL SEGLE XXI?

Alain Touraine

El treball és un dels elements principals a la societat de masses.

Aquests últims anys es parla molt de la fi del treball. De manera molt confusa, ja que la primera expressió pot referir-se a un alt grau d'atur o a una manca creixent d'interès de la gent pel treball. En tots dos casos la representació predominant durant els últims anys em sembla equivocada. La visibilitat creixent del consum de masses no impedeix una importància també creixent del treball.

En primer lloc, perquè el nivell de qualificació augmenta; en segon lloc, perquè la

por a l'atur obliga a un reciclatge constant. Pel que fa a l'aspecte subjectiu, el treball és un dels elements principals de residència a la societat de masses i de protecció de la individualitat.

En altres paraules, potser estem sortint d'una societat de producció, però estem entrant al mateix temps, com més va més, en una societat de treball.

CURRÍCULA DELS PONENTS

MARTIN CARNOY

Martin Carnoy és professor d'Educació i Economia a la Universitat de Stanford. Després d'obtenir la llicenciatura en Enginyeria Elèctrica al Caltech i el doctorat en Economia a la Universitat de Chicago, va treballar a The Brookings Institution durant quatre anys, i va escriure sobre el comerç i el desenvolupament de Llatinoamèrica. L'any 1969 va ingressar a l'Escola d'Educació de Stanford, on va ajudar a crear el Programa d'Educació Internacional i Comparatiu que actualment presideix.

Ha escrit àmpliament sobre educació i desenvolupament econòmic, sobre l'economia política dels Estats Units, el paper de l'Estat en la transformació social i els canvis en l'economia mundial. Algunes de les seves obres són *Economic Democracy* (amb Derek Shearer), *A New Social Contract* (amb Derek Shearer i Russell Rumberger), *The State and Political Theory, Education and Work in the Democratic State* (amb Henry Levin), *Education and Social Transition in the Third World* (amb Joel Samoff), *The New Global Economy in the Information Age* (amb M. Castells, S. Cohen i F.H. Cardoso), *Decentralization and School Improvement* (amb Jane Hannaway), *Faded Dreams: the Economics and Politics of Race in America*, *Fathers of a Certain Age* (amb David Carnoy) i *What Can Public Schools Learn from Private?* (amb Richard Rothstein i Luis Benveniste). També és redactor de la *International Encyclopedia of the Economics of Education*. Les seves obres més recents són *Sustainable Flexibility: Work, Family, and Community in the Information Age*, que seran publicades per Harvard University Press i Russell Sage al llarg de la primavera del 2000, i *Urban and Suburban Schools* (amb Jane Hannaway).

Durant els últims vuit anys, ha investigat sobre política i pràctica educativa als Estats Units com a part del *Consortium for Policy Research in Education* (CPRE). Les dues obres amb Jane Hannaway són el resultat dels primers quatre anys d'aquesta investigació. Actualment, encapçala els esforços iniciats des de Stanford per a dur a terme un projecte conjunt amb la Harvard Graduate School of Education, amb l'objectiu d'estudiar el concepte de responsabilitat a les escoles dels Estats Units.

D'altra banda, també està investigant l'efecte dels xecs regal en el rendiment dels alumnes i l'eficàcia de les escoles, mitjançant dades procedents de Xile i de la reforma educativa a l'Argentina, Xile i l'Uruguai. Escriu regularment per a organitzacions internacionals, com la OIT, la UNESCO, el Banc de Desenvolupament Interamericà, l'OCDE i el Banc Mundial.

Es manté actiu en assumptes comunitaris. Va ser candidat demòcrata per al Congrés a Silicon Valley el 1984, i segueix involucrat en política local. Durant els últims 25 anys ha estat entrenador de futbol juvenil. Carnoy també forma part del consell directiu de dues corporacions locals.

GERALD B. RODGERS

Nascut el 1946. Llicenciat en Lletres (Cantab); doctorat en Filosofia (Sussex). Principals llengües: anglès, francès i castellà. Interessos i àmbits de treball: principalment interessat per la pobresa, la desigualtat social, la mà d'obra, els recursos humans i l'ocupació en països de rendes baixes i mitjanes, especialment al sud i al sud-est d'Àsia i a l'Amèrica Llatina. Treballa a l'Organització Internacional del Treball des del 1972. Actualment, és membre del Gabinet del Director General, responsable de les qüestions relacionades amb l'ocupació.

Llocs de treball anteriors: membre de l'Equip de transició del director general electe (1998-99); cap de sistemes i programes de formació (1998); director de l'equip tècnic multidisciplinari, Santiago (1994-1998); cap de programes (primers mercats laborals, posteriorment institucions laborals i desenvolupament) de l'Institut Internacional d'Estudis Laborals (1986-1994); responsable dels programes d'investigació sobre població i ocupació, i responsable d'assumptes relatius al mercat laboral i planificació de l'ocupació, incloent-hi estades a l'Índia i a Tailàndia (1972-1986).

Publicacions seleccionades:

- *The institutional approach to labour and development* (coeditor junt amb Laurids Lauridsen i Klára Fóti, i col·laborador). Londres, Frank Cass, 1996.
- *Social exclusion: Rhetoric, reality, response* (coeditor i col·laborador). Ginebra, Institut Internacional d'Estudis Laborals, 1995.
- *The poverty agenda and the ILO: Issues for research and action* (editor). Ginebra, Institut Internacional d'Estudis Laborals, 1995.
- *Precarious jobs in labour market regulation: The growth of atypical employment in Western Europe* (coeditor i coautor). Ginebra, Institut Internacional d'Estudis Laborals, 1989.
- *Urban poverty and the labour market: Access to jobs and incomes in Asian and Latin American cities* (editor i coautor). Ginebra, Institut Internacional d'Estudis Laborals/ Organització Internacional del Treball, 1989.
- *Population, employment and inequality: BACHUE-Philippines* (with M. Hopkins and R. Wéry). Farnborough, Hants, Saxon House, 1978.

CECILIA CASTAÑO COLLADO

Catedràtica d'Economia Aplicada a la Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia de la Universidad Complutense de Madrid.

Ha ocupat el càrrec d'assessora del Ministeri de Treball de l'Estat espanyol, d'investigadora visitant a la Universitat de Califòrnia (Berkeley) i al Massachusetts Institute of Technology, així com el d'investigadora principal a l'Institut de Sociologia de les Noves Tecnologies de la Universidad Autónoma de Madrid.

Entre les seves publicacions destaquen: *Tecnología, empleo y trabajo en España* (Alianza, Madrid 1994); *Salud, dinero y amor. Cómo viven las mujeres españolas de hoy* (Alianza, Madrid 1996) i *Diferencia o discriminación. La situación de las mujeres españolas en el mercado de trabajo y la incidencia de las Tecnologías de la Información* (Consejo Económico y Social, Madrid 1999).

MARINA SUBIRATS

Llicenciada en Filosofia (Universitat de Barcelona, 1965), doctora en Filosofia (Universitat de Barcelona, 1974).

Diplôme d'Études Approfondies en Sciences Sociales (École Pratique des Hautes Études, Paris, 1967).

Ocupacions actuals:

Regidora presidenta de la Comissió d'Educació i Cultura (Ajuntament de Barcelona).

Presidenta de l'Institut Municipal d'Educació de Barcelona (Ajuntament de Barcelona).

Catedràtica de Sociologia (Universitat Autònoma de Barcelona).

Llocs de treball anteriors:

Investigadora del Laboratoire de Sociologie Industrielle, de l'École Pratique des Hautes Études (París, 1967-1970).

Professora de Sociologia a la Universitat de Barcelona (1970-1973).

Professora de Sociologia a la Universitat Autònoma de Barcelona (1973...).

Visiting Scholar del Center for Studies on Higher Education de la California University (Berkeley, 1978).

Visiting Scholar del Department of Sociology of Education del Institute of Education de la London University, 1987.

Directora general del Instituto de la Mujer (1993-96). Professora de Sociologia a la Universitat Autònoma de Barcelona (1997-1999).

Algunes publicacions:

– Subirats, M. *El empleo de los licenciados*. Barcelona, Fontanella, 1981.

– Subirats, M. *L'escola rural a Catalunya*. Barcelona, Edicions 62, 1983.

– Izquierdo, M.J.; Miguélez, F. ; Subirats, M. *Enquesta Metropolitana 1985-86. Activitats i formes de vida de la població*. Barcelona: Institut d'Estudis Metropolitans, 1987.

– Subirats, M. y Brullet, C., Rosa y Azul. *La transmisión de los géneros en la escuela mixta*. Madrid: Instituto de la Mujer, 1988.

-
- Subirats, M.; Sánchez Miret, C.; Domínguez, M. *Grups i classes socials a la Regió Metropolitana de Barcelona*. Barcelona: Institut d'Estudis Metropolitans, 1992.
- Subirats, M. *Con diferencia. Las mujeres ante el reto de la autonomía*. Barcelona: Icaria, 1998.

MARAVILLAS ROJO

Llicenciada en Ciències Polítiques, Econòmiques i Comercials a la Universitat de Barcelona l'any 1973.

Des del 1974 fins al 1976 forma part del Pla de Formació de Personal Investigador, adscrita a la Càtedra d'Estructura Econòmica de la Facultat de Ciències Econòmiques, de la qual també fou professora col·laboradora.

En la seva qualitat d'experta del Ministeri de Treball i Seguretat Social ha estudiat en profunditat els sistemes europeus d'ocupació i de formació.

Des del 1991 fins al 1995 fou directora provincial de l'INEM a Barcelona.

El 1995 fou escollida consellera de l'Ajuntament de Barcelona i nomenada tinent d'alcalde de Promoció Econòmica i Treball. El juny del 1999 és novament escollida consellera de Promoció Econòmica, Treball, Turisme i Comerç.

Impulsa i coordina la promoció econòmica i el treball a Barcelona, des de la presidència de Barcelona Activa, l'agència de desenvolupament local de Barcelona que promou la cultura emprenedora i afavoreix la iniciativa empresarial, la inserció laboral i la captació d'empreses i inversions. També ho fa des dels organismes de cooperació públic-privat: Fira de Barcelona, de la qual és vicepresidenta del Comitè Executiu; Mercabarna, del qual és vicepresidenta; Consorci de Turisme de Barcelona i Consorci de la Zona Franca. També és representant de l'Ajuntament de Barcelona en el Consell d'Administració del Port de Barcelona, en la gerència del Port 2000 i en el World Trade Center, i és vicepresidenta de BPIO (Barcelona Promoció d'Instal·lacions Olímpiques), empresa que gestiona les instal·lacions olímpiques.

Participa en àmbits de diàleg social. És vicepresidenta del Consell Econòmic i Social de Barcelona i del Consell de la Formació Professional i Ocupacional, i membre del Comitè Executiu del Pla Estratègic de Barcelona. Presideix el Comitè Executiu del Pacte Industrial Metropolità de Barcelona. És presidenta del Consell Plenari del Districte Municipal d'Horta-Guinardó.

JOSÉ LUIS MORLANES GALINDO

Va néixer en un petit poble de Ciutat Real (Pozuelo de Calatrava) en una família de cinc germans. Arribà a Catalunya amb sis anys i s'instal·là a Cornellà. Té 38 anys, és casat i té dos fills.

Va seguir els seus estudis a Cornellà, i va compatibilitzar el seu treball a l'Aeroport de Barcelona amb els seus estudis superiors. Va cursar estudis empresarials a la Universitat de Barcelona i Direcció d'Empreses a EADA.

La seva trajectòria política va començar a la UGT, on va desenvolupar diferents càrrecs. Va ser secretari general de la UGT del Baix Llobregat i membre del Comitè Confederal des del 1990 fins al 1998. Així mateix, va ser el responsable de les promocions d'habitatges de la UGT de Catalunya (sota la seva direcció es van construir prop de mil habitatges).

En la seva etapa de responsable sindical va negociar al voltant d'un centenar de convenis col·lectius, entre els quals destaquen: Seda, Roca, Printer Indústria Gràfica, Corberó.

En col·laboració amb l'Institut de Cooperació Iberoamericana va impartir conferències sobre la transició a la democràcia des de la perspectiva sindical a l'Argentina i a Venezuela. Va ser escollit regidor de Cornellà l'any 1995 pel Partit dels Socialistes de Catalunya. Tres anys després va ser elegit president del Consell Comarcal del Baix Llobregat i, l'any següent, reelegit com a regidor, amb la responsabilitat d'Urbanisme, Infraestructures i Habitatge.

Quan es van celebrar primàries al PSOE, va coordinar la campanya d'en Josep Borrell i va ser un dels seus col·laboradors durant la seva etapa de candidat a la presidència del Govern.

JESÚS BANEGAS NÚÑEZ

Nascut a Blanca (Múrcia), és llicenciat en Ciències Econòmiques i enginyer tècnic industrial. Ha realitzat els cursos de doctorat en Ciències Econòmiques a la Universitat Complutense de Madrid i el PADE de l'IESE.

Ha treballat durant més de vint anys en llocs de màxima responsabilitat en les més importants indústries de telecomunicacions (Standard Eléctrica, Telettra Española, Telefónica Sistemas, Amper), en un principi en I+D i Enginyeria i seguidament en Projectes, Instal·lacions, Màrqueting i Vendes, i va aconseguir finalment la direcció general i/o presidència executiva.

Inicialment, com a director de Desenvolupament Corporatiu i després com a director general, va contribuir a que Amper arribés a ser la primera corporació industrial espanyola de telecomunicacions, mitjançant l'adquisició d'empreses i aliances amb els més rellevants líders tecnològics i industrials del sector, i durant més de deu anys en va ser conseller, vice-president i president.

En l'actualitat, a més d'assessor executiu d'algunes grans corporacions i conseller de PREMO i de l'ICEX, és fundador i president de TAU DIGITAL, IP SISTEMAS i PRODIMED.

President d'ANIEL des del 1991 i membre del Comitè Executiu d'EICTA, forma part del Comitè Executiu de la CEDE i és president de la Comissió de la Unió Europea. També és membre de la Comissió Permanent del Consell Assessor de Telecomunicacions i del Consell Assessor de la Comissió Europea pels Mercats Públics.

Integrant del Foro Europeo de Tecnologías de Información, va dirigir conjuntament amb Manuel Castells el Seminari Permanent de la Universitat Autònoma de Madrid: Economía, Tecnología y Sociedad. Des de fa una década dirigeix el Encuentro anual de Telecomunicaciones de la Universidad Internacional Menéndez Pelayo.

Autor de dos llibres i coautor d'altres set, ha publicat més d'un centenar d'articles i dictat un considerable nombre de conferències sobre telecomunicacions, economia, indústria i tecnologia.

A més de l'economia i la tecnologia, els seus interessos culturals comprenen les arts plàstiques, la música i la literatura. Els seus esports favorits són el tennis, el golf i la nàutica.

ANNE-MARIE GILLEMARD

Doctora en Sociologia, doctora en Lletres i Ciències Humanes, Catedràtica de Sociologia a la Universitat de Ciències Humanes i Socials de París V Sorbonne, membre de l'Institut Universitari de França i de l'Acadèmia Europea de Ciències. També és membre del comitè de redacció de la *Revue Française de Sociologie* i vicepresidenta del Programa europeu Cost A 13 titulat Transformacions dels mercats de treball, de la protecció social i de la ciutadania. És una especialista reconeguda en el camp de les comparacions internacionals sobre la gestió de la fi de la carrera professional i les polítiques públiques de jubilació.

Publicacions

1986. *Le déclin du social. Formation et crise des politiques de la vieillesse*. Pròleg d'Alain Touraine. París: Presses Universitaires de France Collection Sociologies), 400 pàgines.

1991. *Time for Retirement: Comparative Studies of Early Exit from the Labor Force* (en col·laboració amb Kohli M., Rein M.). Cambridge: University Press, 398 pàgines.

1994. *Emploi et vieillissement* (en col·laboració amb L. Salzberg), París: La Documentation Française, 172 pàgines.

1995. *Entre Travail, retraite et vieillesse. Le grand écart* (dir. i en col·laboració amb J. Légaré i P. Ansart). Paris: L'Harmattan, 326 pàgines.

Articles o contribucions a obres col·lectives

1999. *Cycle de vie et la Vieillesse et le vieillissement* dans le Dictionnaire de Sociologie; LE ROBERT, Seül.

1999. *Equity and redistribution between generations: A challenge for the future of pensions and all social protection schemes* a International Social Security review, vol. 52, núm. 3, juliol - setembre 1999, pàgines 69-92.

1999. *Incertitudes et perspectives de la fin de carrière* en SOCIÉTAL démographie et emploi: le grand retournement, núm. 25, juny 1999, pàgines 35-40.

1999. *La vieillesse construite par les institutions: une perspective sociologique* a l'edició de J.F. Burgelin i J.P. Gridel, Vieillesse démographique et droit - Vers un droit de la vieillesse, Dalloz 1999, pàgines 25-31.

1999. *The politics of old age in France*, en col·laboració amb Dominique Argoud, capítol 6, a the politics of old age in Europe - Rethinking Ageing, editat per A. Walker and Gerhard Naegele, Open University Press Buckingham, Philadelphia, pàgines 83-92.

1999. *Work or Retirement at Career's End? A new Challenge for Company Strategies and Public Policies in Ageing Societies*. In Sheila Shaver and Peter Saunders (eds) Social Policy for the 21 st Century: Justice and Responsibility, SPRC Reports and Proceeding núm. 141, desembre 1999, Sidney, Austràlia. Volum I, pàgines 21-40.

ALAIN TOURAINE

Nascut el 3 d'agost de 1925 a Hermanville-Sur-Mer, Alain Touraine va estudiar a l'Escola Normal Superior l'any 1945, i va obtenir el títol de catedràtic d'Història l'any 1950. Més tard, fou nomenat successivament agregat i encarregat d'investigacions al CNRS fins a l'any 1958. Entre 1952 i 1953, va ser guardonat amb el *Rockefeller Fellow* a les universitats de Harvard, Colúmbia i Chicago.

L'any 1956, va crear el Centre d'Investigació sobre Sociologia del Treball de la Universitat de Xile. L'any 1965, Alain Touraine va obtenir el doctorat en Lletres. L'any 1960, fou nomenat director d'estudis de l'Escola Pràctica d'Alts Estudis, actualment Escola d'Alts Estudis en Ciències Socials. Entre 1966 i 1969 va impartir classes a la Universitat de Lletres de París-Nanterre. L'any 1958, va fundar el Laboratori de Sociologia Industrial i, l'any 1970, el Centre d'Estudis dels Moviments Socials. Finalment, l'any 1981, va fundar el Centre d'Anàlisi i Intervencions Sociològiques, que va dirigir entre 1981 i 1993, quan va deixar la direcció a Michel Wieviorka.

Membre de diverses associacions sociològiques, Alain Touraine fou, entre altres coses, president de la Societat Francesa de Sociologia, del 1968 al 1970, i vicepresident de l'Associació Internacional de Sociologia, del 1974 al 1978. D'altra banda, fou membre de l'Alt Consell d'Administració per a la Integració (1994-1996). És membre del Consell d'Administració de la Casa d'Amèrica Llatina i de l'Escola Normal Superior, membre honorari estranger de l'Acadèmia Americana d'Arts i Ciències i de l'Acadèmia Polonesa de Ciències i membre de l'Acadèmia Europea.

Entre els seus nombrosos llibres i publicacions, destaquen:

Sociologie de l'Action (Seül, 1965), *La conscience ouvrière* (Seül, 1966), *Le Mouvement de Mai ou le communisme utopique* (Seül, 1968), *La Société postindustrielle* (Denoël-Gonthier, 1969), *Production de la Société* (Seül, 1973), *Pour la Sociologie* (Seül, 1974), *Un désir*

d'histoire (Stock, 1977), *La voix et le regard* (Seül, 1978), *Le Mouvement ouvrier* (amb Michel Wieviorka i François Dubet, Fayard, 1984), *Le Retour de l'Acteur* (Fayard, 1984), *La Parole et le Sang* (sobre l'Amèrica Llatina), (O. Jacob, 1988), *Critique de la Modernité* (Fayard, 1992), *Qu'est-ce que la démocratie?* (Fayard 1994), *Pourrons-nous vivre ensemble Egaux et différents* (Fayard, 1997), *Comment sortir du libéralisme ?* (Fayard, 1999). *L'últim llibre col·lectiu publicat sota la seva direcció és Le grand refus* (sobre la vaga del desembre del 95) (Fayard, 1996). Cal assenyalar també: *Penser le Sujet. Autour d'Alain Touraine* (Fayard, 1995), llibre col·lectiu sota la direcció de François Dubet i Michel Wieviorka, i: *Alain Touraine*, Jon Clark i Marco Diani eds, (Falmer Press, 1996).

Alain Touraine és Doctor Honoris Causa per les Universitats de Cochabamba (1984), Ginebra (1988), Montreal (1990), Louvain-la-Neuve (1992), La Paz (1995), Bolonya (1995), Mèxic (1996), Santiago (1996), Quebec (1997) i Santo Domingo (1999). A més, és oficial de la Legió d'Honor i oficial de l'Ordre Nacional del Mèrit.

MANUEL CASTELLS

Catedràtic de Sociologia i de Planificació Urbana i Regional a la Universitat de Berkeley, Califòrnia. És també professor (excedent) del Consejo Superior de Investigaciones Científicas (Barcelona). Va ser catedràtic i director de l'Institut de Sociología de Nuevas Tecnologías de la Universidad Autónoma de Madrid i professor de la École des Hautes Études de París. Ha ensenyat, entre altres institucions, a la Facultad Latinoamericana de Ciencias Sociales, a la Universidad Católica de Chile i a la Universidad Autónoma Metropolitana de México.

Entre d'altres, ha escrit els llibres següents:

Problemas de investigación en sociología urbana, Movimientos sociales urbanos, La lucha de clases en Chile, Ciudad, democracia y socialismo, Crisis urbana y cambio social, La cuestión urbana, La era de la información: economía, sociedad y cultura.

Què s'ha dit?

Centre per a la Innovació Local

Tel.: 935 866 005

Fax: 935 866 001

a/e: cil@diba.es